

SU ÜRÜNLERİ SEKTÖR RAPORU

HAZİRAN 2024

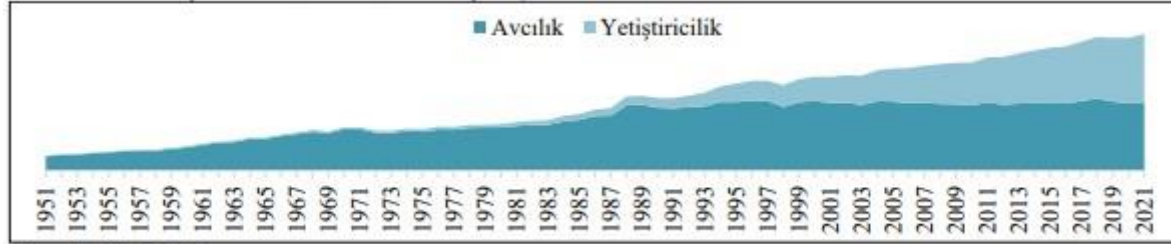
HOPA

2. DÜNYADA DURUM

2.1. Dünya Su Ürünleri Üretimi

Su ürünleri üretimi beslenmedeki rolü ile küresel gıda güvenliği açısından önemi giderek artan bir sektördür. Üretim bakımında da son yıllarda hızlı bir gelişme gösteren bu sektör, uluslararası ticarete giderek artan payı ile küresel ekonomide itici güç olarak kendini göstermiştir. Balık ve balık ürünleri ihracatı birçok ülkenin ekonomisinde önemli yer tutmaktadır.

Grafik 1. Dünya su ürünleri avcılık-yetiştiricilik üretim miktarı

Kaynak: FAO, 2023

Tablo 1. Dünya su ürünleri üretimi (ton)

Yıllar	Avcılık Miktarı	Yetiştiricilik Miktarı	Toplam Miktar
2017	94.547.558	79.632.242	174.179.800
2018	97.649.995	82.491.232	180.141.227
2019	93.580.698	85.221.567	178.802.264
2020	90.538.340	87.632.276	178.170.616
2021	91.913.341	90.863.706	182.777.048

Kaynak: FAO, 2023

Dünya toplam su ürünleri üretimine yıllar itibarıyla bakıldığında aşırı avlanma ve kirlilik nedeniyle avlanan su ürünleri türlerinde ve miktarında azalma yaşandığı hatta avcılık miktarının 1980'lerden günümüze kadar yatay bir seyir izlediği görülmektedir. Buna karşın yetiştiricilik üretiminin yıllar içinde yükselen bir ivme ile artması, su ürünleri temininde avcılığın yerini yetiştiriciliğe bırakması olarak değerlendirilmektedir (Grafik 1).

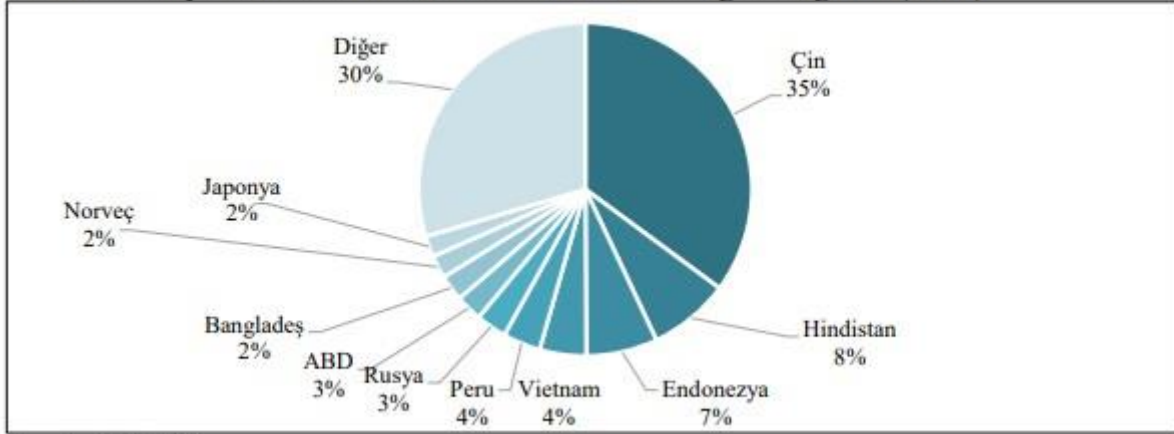
Tablo 2. Ülkelere göre dünya su ürünleri üretimi (ton)

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021
Çin	62.198.086	62.207.398	62.242.310	62.846.808	64.159.579
Hindistan	11.739.313	12.562.853	13.386.400	13.265.638	14.394.560
Endonezya	12.469.899	12.563.277	12.774.873	12.103.606	12.665.749
Vietnam	7.135.253	7.489.679	7.926.658	8.173.609	8.276.370
Peru	4.257.871	7.311.264	4.976.241	5.770.371	6.677.498
Rusya	5.049.585	5.310.940	5.212.169	5.342.456	5.455.718
ABD	5.466.911	5.253.977	5.314.752	4.708.885	4.723.804
Bangladeş	4.134.436	4.276.641	4.384.219	4.503.371	4.621.228
Norveç	3.702.692	3.849.317	3.767.966	3.962.634	4.060.575
Japonya	3.819.029	3.939.849	3.786.422	3.779.468	3.710.570
Diğer	119.973.074	124.765.195	123.772.011	124.456.846	128.745.650
Dünya	174.179.800	180.141.227	178.802.264	178.170.616	182.777.048

Kaynak: FAO, 2023

Birleşmiş Milletler Tarım ve Gıda Örgütü (FAO)'nın 2022 yılında yayımladığı rapora göre dünya su ürünleri üretimi 182,8 milyon ton olarak açıklanmış olup, bir önceki yıla göre en yüksek artış %24,8 ile Ekvador'da gerçekleşmiştir. Ülkeler bazında değerlendirildiğinde; su ürünleri üretiminin homojen bir şekilde dağılmadığı, özellikle Asya kıtasında yer alan ülkelerin sektörde açık ara önde olduğu görülmektedir. Çin 64,2 milyon ton su ürünleri üretimi ile toplam üretimin %35'ini oluşturarak lider konumdadır. Çin'i Hindistan, Endonezya, Vietnam ve Peru izlemektedir. FAO verilerine göre dünya su ürünleri üretiminin 2030 yılında 202 milyon tona ulaşması beklenmektedir.

Grafik 2. Dünya su ürünleri üretiminin önemli ülkelere göre dağılımı (2021)

Kaynak: FAO, 2023

2.1.1. Dünya Su Ürünleri Avcılığı

FAO verilerine göre; dünyada deniz ve iç su avcılığı toplam üretimi 25 yıldır 90 milyon ton seviyelerinde seyretmektedir. Su ürünleri üretiminin %50,3'ü avcılık yoluyla elde edilirken, avcılığın %50'si Asya kıtasında gerçekleştirilmektedir. Avcılık üretim miktarında %14,6 ile en büyük paya sahip olan ülke Çin'dir. Çin'de ruhsatlandırma kontrolleri, balıkçı teknelerinin sayısının azaltılması ve üretim kontrolleri gibi politikalar ile avcılıkla elde edilen üretimde azalma devam etmekle oluşan üretim kaybını aldığı tedbirlerle açık sularda avlanan filolarla karşılamayı hedeflemektedir.

Tablo 3. Dünya su ürünleri avcılık üretimi (ton)

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021
Çin	15.787.555	15.373.195	14.647.820	13.995.443	13.226.203
Endonezya	6.543.195	6.736.980	7.216.257	7.480.205	6.925.352
Peru	3.796.978	4.157.414	7.169.817	4.814.962	5.626.542
Rusya	5.176.369	5.531.313	5.320.253	5.458.700	5.504.713
Hindistan	4.759.392	4.864.504	5.108.858	4.974.174	5.072.094
ABD	4.903.670	5.034.030	4.744.569	4.800.499	4.246.176
Vietnam	3.077.841	3.315.207	3.347.039	3.429.029	3.421.880
Japonya	3.200.094	3.205.754	3.130.925	3.163.760	3.151.730
Norveç	2.033.818	2.378.511	2.488.979	2.309.319	2.450.901
Şili	1.674.770	1.801.084	1.871.225	1.895.619	1.919.505
Diğer	43.593.876	45.252.003	38.534.956	38.216.630	40.368.245
Dünya	94.547.558	97.649.995	93.580.698	90.538.340	91.913.341

Kaynak: FAO, 2023

2.1.2. Dünya Su Ürünleri Yetiştiriciliği

Dünyada 2021 yılında 182,8 milyon ton olarak gerçekleşen su ürünleri üretiminin %49'u yetiştiricilikten elde edilmiştir. Yetiştiricilik üretimi bir önceki yıla göre %3,7 oranında artış göstermiştir. Yetiştiricilik yoluyla su ürünleri üretiminde 2021 yılında önceki yıllarda olduğu gibi %92 oranla lider Asya Kıtası olmuştur. Çin tek başına 51,2 milyon ton ile dünya toplam üretiminin %56'sını üretmiştir. Yetiştiricilik üretiminde bir önceki yıla göre en çok artış gösteren ülkeler sırasıyla Ekvador (%15,7), Türkiye (%11,9) ve Norveç (%11,7) olmuştur.

Tablo 4. Dünya su ürünleri yetiştiricilik üretimi (ton)

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021
Çin	46.824.891	47.559.779	48.246.867	49.620.605	51.221.122
Hindistan	6.208.000	7.242.600	7.927.700	8.635.986	9.403.000
Endonezya	5.570.686	5.451.806	5.649.642	5.226.594	5.515.227
Vietnam	3.820.960	4.143.500	4.486.127	4.667.552	4.736.120
Bangladeş	2.333.352	2.405.416	2.488.600	2.583.866	2.638.745
Norveç	1.308.485	1.354.941	1.452.926	1.490.076	1.664.866
Mısır	1.406.865	1.594.231	1.641.949	1.591.896	1.576.189
Şili	1.202.948	1.266.054	1.384.707	1.485.896	1.426.516
Tayland	894.974	921.313	963.267	1.012.650	989.898
Myanmar	1.048.692	1.130.350	1.082.141	1.145.018	929.217
Diğer	9.012.390	9.421.241	9.897.641	10.172.137	10.762.807
Dünya	79.632.242	82.491.232	85.221.567	87.632.276	90.863.706

Kaynak: FAO, 2023

2.2. Tüketim

Değişen tüketici tercihleri, teknolojiye ilerlemeler ve gelir artışları ile birlikte son 60 yılda su ürünleri tüketimi gözle görülür oranda artmıştır. Tüketime konu olan 2019 yılındaki 157 milyon ton su ürününün %72'si Asya Kıtasında tüketilmiştir. Su ürünleri tüketiminde dünyada ilk sırada Çin, Endonezya, Hindistan, ABD ve Japonya gelmektedir. Dünya geneline bakıldığında 2019 yılında hayvansal protein ihtiyacının %17'sinin balıktan karşılandığı ve bu rakamın tüketilen tüm proteinlerin %7'sine denk geldiği tespit edilmiştir (FAO, 2022). Dünyada balık tüketimi, 1961 yılında kişi başına 9 kg iken, 2020 yılında 20,2 kg'a yükselmiştir. Kişi başı su ürünleri tüketiminin 2019 yılında %75'i balıklardan %12'si yumuşakçalardan, %13'ü kabuklu deniz ürünlerinden karşılanmıştır. Ülkeler arasında balık tüketim miktarındaki farklılık, tüketicilerin gelir seviyesinden ve beslenme kültüründen kaynaklandığı tespit edilmiştir. Düşük gelirli, gıda açığı bulunan ülkelerde 2019'da kişi başına balık tüketimi 5,4 kg olarak tespit edilirken, orta gelirli ülkelerde 15,2 kg, yüksek gelirli ülkelerde ise 26,5 kg olarak belirlenmiştir (FAO, 2022). Dünyada 2020 yılında yaklaşık 178 milyon tona ulaşan toplam su ürünleri üretiminin ve bu üretim miktarının 157 milyon tonu doğrudan gıda temini için kullanılırken, geriye kalan 20 milyon tonu ise, başta balık unu ve balık yağı üretimi olmak üzere gıda dışı ürünlerin üretiminde kullanılmıştır (FAO, 2022).

2.3. Dış Ticaret

Su ürünleri, dünyada en çok ticareti yapılan gıda ürünlerindendir. Uluslararası su ürünleri ticaretinin yıllar içinde önemli ölçüde büyümüş olmasında küresel ekonomik büyüme ve teknolojik ilerleme etkili

olmuştur. Su ürünleri ticaret değeri, ticaret miktarına göre daha fazla artış göstermektedir. Bunun nedeni ekonomik değeri yüksek türlerin işlenmesi ile katma değer kazanarak ticarete konu olmasıdır. Su ürünleri ticaretinin ekonomik koşullara oldukça duyarlı olması, ekonomik durgunluk dönemlerinde ticarete meydana gelen daralmanın sebebi olarak açıklanmaktadır. Ayrıca jeopolitik değişimler, döviz kurlarındaki oynamalar, lojistik maliyetlerinin değişmesi ve salgın hastalıklar kısa vadede bile su ürünleri ticaretini etkilemektedir (FAO, 2022).

2.3.1. İhracat

Dünya Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliğinin Durumu Raporu'nun 2023 yılı verilerine göre; dünya genelinde 2021 yılında 40,8 milyon ton olan su ürünleri ihracatının parasal değeri 176 milyar dolardır.

Tablo 5. Dünya su ürünleri ihracatı (ton)

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021
Çin	4.255.401	4.229.964	4.174.873	3.725.798	3.707.268
Norveç	2.627.962	2.722.349	2.652.554	2.705.848	3.096.447
Peru	1.543.427	1.568.892	1.764.072	1.451.062	1.969.105
Rusya	2.221.214	2.329.799	2.190.324	2.355.623	1.792.073
Vietnam	1.822.326	1.716.536	1.810.890	1.545.160	1.714.831
Şili	1.150.460	1.326.476	1.298.818	1.494.351	1.430.713
Hollanda	1.416.432	1.415.534	1.418.302	1.373.894	1.420.209
Ekvador	902.980	1.097.529	1.100.135	1.152.700	1.395.148
Hindistan	1.409.055	1.435.721	1.366.815	1.140.808	1.363.598
Tayland	1.353.674	1.393.516	1.391.349	1.481.362	1.354.430
Diğer	21.044.192	21.746.152	21.842.996	21.070.300	21.609.585
Dünya	39.747.123	40.982.468	41.011.128	39.496.906	40.853.407

Kaynak: FAO, 2023

Çin, su ürünleri sektöründe en büyük üretici olmanın yanı sıra, 2002 yılından bu güne kadar en büyük ihracatçı konumdadır ve uluslararası su ürünleri ihracatının %9'unu gerçekleştirmektedir. Çin'in en çok ihracat yaptığı ülkeler arasında sırasıyla Japonya, ABD ve Kore gelmektedir. Çin'in en fazla ihraç ettiği su ürünleri kafadanbacaklılar, karides, tilapia ve çift kabuklu yumuşakçalardır. Su ürünleri ihracatında yıllardır ikinci sırada yer alan Norveç'in Çin ile arasındaki ihracat miktarı farkı her geçen yıl azalmaktadır. Dünyanın en büyük çiftlik Atlantik somonu üreticisi olan Norveç, morina gibi küçük pelajik türlerin ve derin su balık türlerinin önemli miktarda avcılığını gerçekleştirmektedir.(FAO, 2022).

2.3.2. İthalat

Dünyada 40,4 milyon ton olan su ürünleri ithalatının değeri 173,4 milyar dolardır. Toplam ithalat değerinin %17,3'üne denk gelen 30 milyon dolar ile ABD dünya lideridir. Su ürünleri canlı ağırlık ithalatında 2021 yılı verilerine göre ilk sırada 5,4 milyon ton ile Çin gelmektedir. Çin, ithal ettiği ürünlerin büyük bir kısmını iç tüketimde kullanmamakta, işleyip yeniden ihraç etmektedir. Ülkeler sıralamasında ithalat miktarlarının ithalat değerlerinden farklı olması, ülkelerin tüketim tercihlerinde türlerin fiyat farklılıklarının büyük olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 6. Dünya su ürünleri ithalatı (ton)

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021
Çin	4.625.127	4.964.629	5.984.437	5.390.844	5.423.001
ABD	2.795.725	2.884.129	2.810.701	2.893.124	3.256.355
Japonya	2.418.544	2.324.887	2.405.004	2.197.932	2.152.012
Tayland	1.919.111	2.123.347	1.983.139	2.149.345	2.097.008
İspanya	1.757.899	1.752.114	1.809.784	1.698.162	1.799.974
Kore	1.466.421	1.538.561	1.507.651	1.509.752	1.633.330
Danimarka	1.370.326	1.423.982	1.358.001	1.296.794	1.328.163
Fransa	1.168.286	1.173.033	1.166.508	1.138.662	1.272.161
Hollanda	1.103.228	1.098.558	1.069.314	1.109.298	1.171.071
İtalya	1.115.800	1.131.763	1.106.242	1.028.030	1.133.876
Diğer	19.740.467	20.415.002	21.200.782	20.411.943	21.266.952
Dünya	38.216.786	39.267.654	40.251.513	39.200.303	40.417.752

Kaynak: FAO, 2023

FAO'nun yayımladığı son raporda 2021 yılında, su ürünleri toplam ithalatının yaklaşık %75'inin gelişmiş ülkeler tarafından yapıldığı ifade edilmiştir. İthalat fiyatı gelişmiş ülkelerde, kilogram başına ortalama 3,2 dolar (canlı ağırlık eşdeğeri) olurken, diğer ülkeler için kilogram başına 1,4 dolardır.

2.4. Dünya Su Ürünleri Fiyatları

FAO balık fiyat endeksine göre uluslararası balık fiyatlarında 2023 yılında bir önceki yılın aynı ayına göre neredeyse hiçbir değişiklik olmazken fiyat ortalaması 12,5 Euro'dur.

3. TÜRKİYE'DE DURUM

3.1. Türkiye Su Ürünleri Üretimi

Su ürünleri üretimimiz geçmişte avcılık karakterli olmasına karşın, su ürünleri yetiştiriciliğinin üretimdeki payı yıllar içinde artış göstermiştir. Türkiye'de son yıllarda yetiştiricilik sistemlerinde önemli gelişmeler olmuş, denizlerdeki balık çiftliklerinin açık ve derin sulara taşınması buradaki şartlara uygun yeni tekniklerin kullanılmasını zorunlu kılmış, buna bağlı olarak kafes boyutlarında ve yapılarında, ağ sistemlerinde, yemleme sistemlerinde dünya standartlarının üzerinde bir teknoloji uygulanarak iyileştirmeye gidilmiştir.

Tablo 7. Türkiye su ürünleri üretim miktarı (ton)

Yıllar	Avcılık	Yetiştiricilik	Toplam
2012	432.442	212.410	644.852
2013	374.121	233.394	607.515
2014	302.212	235.133	537.345
2015	431.907	240.334	672.241
2016	335.320	253.395	588.715
2017	354.318	276.502	630.820
2018	314.094	314.537	628.631
2019	463.168	373.356	836.524
2020	364.400	421.411	785.811
2021	328.165	471.686	799.851
2022	335.003	514.805	849.808

Kaynak: TÜİK, 2023

Türkiye’de su ürünleri üretimi 2022 yılında bir önceki yıla göre %6 oranında artarak 849 bin 808 ton olarak gerçekleşmiştir. Avcılıkla yapılan üretim 2022 yılında bir önceki yıla göre %2, yetiştiricilik üretimi ise bir önceki yıla göre %9 oranında artmıştır. Su ürünleri üretiminde avcılıktan elde edilen ürün miktarının azalma, yetiştiricilikten elde edilen ürün miktarının artış eğiliminde olması, küresel anlamda üretimin doğru yönelimde olduğunun göstergesidir (Tablo 7).

3.1.1. Türkiye Su Ürünleri Yetiştiriciliği

Türkiye’de su ürünleri üretiminin %60,5’ini yetiştiricilik üretimi oluşturmaktadır. Yetiştiricilik üretiminin %72’si denizlerde %28’i iç sularda gerçekleşmiştir. Yetiştirilen en önemli balık türü iç sularda 145 bin 649 ton ile alabalık, denizlerde ise 156 bin 602 ton ile levrek ve 152 bin 469 ton ile çipura olmuştur.

Tablo 8. Türkiye su ürünleri yetiştiriciliği miktarı (ton)

Yıllar	Denizlerde Yetiştiricilik	İç sularda Yetiştiricilik	Toplam
2012	100.853	111.557	212.410
2013	110.375	123.019	233.394
2014	126.894	108.239	235.133
2015	138.879	101.455	240.334
2016	151.794	101.601	253.395
2017	172.492	104.010	276.502
2018	209.370	105.167	314.537
2019	256.930	116.426	373.356
2020	293.175	128.236	421.411
2021	335.644	136.042	471.686
2022	368.742	146.063	514.805

Kaynak: TÜİK, 2023

Su ürünleri yetiştiriciliği iç sularda baraj gölleri, doğal göller, akarsular ve diğer su kaynakları ile denizlerde gerçekleştirilmektedir. İç sularda gerçekleştirilen yetiştiricilik üretim miktarı, önceki dönemlerde denizlerdekinden fazla olmasına karşın son 10 yıldır denizlerdeki üretim miktarı iç sulardan gerçekleşen üretim miktarından fazladır.

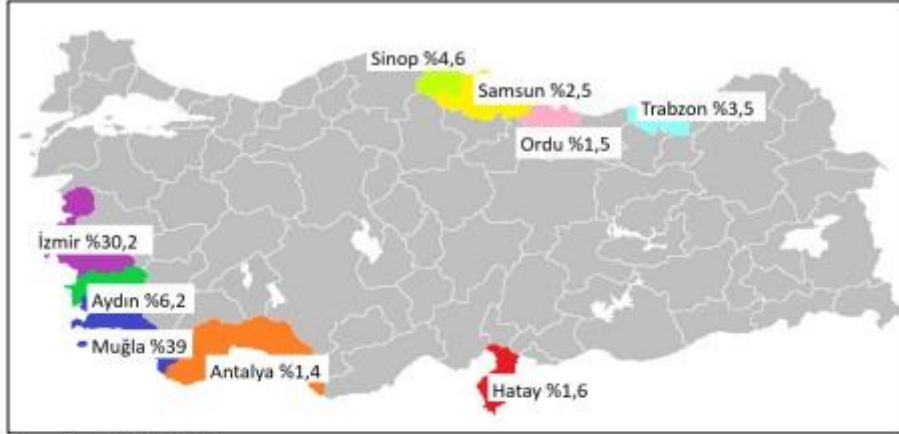
Tablo 9. İllere göre su ürünleri yetiştiriciliği (ton)

İller	2018	2019	2020	2021	2022
Muğla	115.088	128.706	141.459	144.295	170.206
İzmir	75.084	85.975	99.640	111.547	111.229
Elazığ	18.000	21.550	23.000	26.500	31.106
Mersin	2.788	17.843	19.418	26.299	28.214
Aydın	20.523	25.779	23.571	30.238	27.371
Sinop	3.229	5.353	6.638	6.638	18.405
Samsun	6.666	6.341	12.569	14.721	13.971
Trabzon	5.541	7.702	8.315	11.040	13.256
Şanlıurfa	4.000	5.025	7.004	7.658	7.161
Kayseri	4.143	3.258	3.974	3.984	7.135
Diğer	57.924	63.019	72.694	85.343	93.886
Türkiye	314.537	373.356	421.411	471.686	514.805

Kaynak: TÜİK, 2023

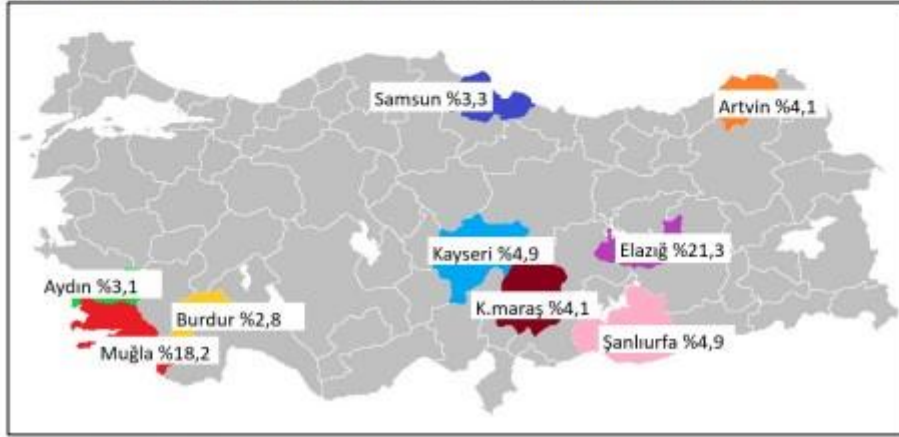
Denizlerde yetiştiricilik yoluyla üretilen balıkların %30'unu levrek, %30'unu çipura, %37'sini alabalık oluşturmaktadır. İç sulardan yetiştiricilik yoluyla üretilen balıkların ise %76'lık kısmını alabalık üretimi oluşturmaktadır.

Grafik 4. Denizlerde yetiştiricilik yapılan önemli iller (2023)

Kaynak: TÜİK, 2023

Grafik 5. İç sularda yetiştiricilik yapılan önemli iller (2023)

Kaynak: TÜİK, 2023

Denizlerde yetiştiricilikle gerçekleştirilen üretimin %39'u Muğla'da, iç sularda yapılan üretimin %21'i Elazığ'da gerçekleşmiştir. Denizlerde yetiştiricilik üretiminin neredeyse tamamı levrek, çipura iken iç sularda sadece alabalıktan oluşmaktadır.

3.1.2. Türkiye Su ürünleri Avcılığı

Türkiye'nin avcılık üretiminde deniz ürünleri avcılığının özellikle de deniz balıklarının önemli bir yeri vardır. Toplam avcılık üretiminin 2022 yılında %90'ı denizlerden sağlanmıştır. Toplam avcılığın %71'ini deniz balıkları avcılığı oluştururken, %29'unu diğer deniz ürünleri avcılığı oluşturmuştur.

Tablo 11. Su ürünleri avcılık miktarı (ton)

Yıllar	Deniz	İç su	Toplam
2013	339.047	35.074	374.121
2014	266.078	36.134	302.212
2015	397.731	34.176	431.907
2016	301.464	33.856	335.320
2017	322.173	32.145	354.318
2018	283.955	30.139	314.094
2019	431.572	31.596	463.168
2020	331.281	33.119	364.400
2021	295.025	33.140	328.165
2022	301.747	33.256	335.003

Kaynak: TÜİK, 2023

Su ürünleri avcılığı 2022 yılında bir önceki yıla göre %2 artarak, 335 bin 3 ton olarak gerçekleşmiştir. Deniz ürünleri avcılığı bir önceki yıla göre %2 artmış, iç su ürünleri avcılığında ise neredeyse değişiklik olmamıştır. İç sularda avcılığı yapılan en önemli tür %30 pay ile inci kefalidir.

Tablo 12. Denizlere göre avcılık miktarı (ton)

Yıllar	Akdeniz	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Ege	Marmara	Toplam
2017	13.811	77.900	157.952	47.676	24.832	322.172
2018	12.726	86.922	89.355	42.612	52.338	283.954
2019	13.802	76.557	270.197	41.216	29.797	431.572
2020	15.336	113.425	136.268	42.106	24.146	331.281
2021	14.922	79.523	149.103	37.076	14.400	295.025
2022	13.086	118.168	103.339	42.939	24.216	301.747

Kaynak: TÜİK, 2023

Denizlerden yapılan avcılıkta en önemli pay %73 ile Karadeniz Bölgesi'ne aittir. Avcılıkla elde edilen ürün miktarında yıllar bazında büyük değişiklikler olmamasına rağmen avlanılan türlerin miktarları bakımından büyük farklılıklar gözlemlenmektedir. Türkiye'de denizlerden avlanılan en önemli tür hamsidir. Hamsi av miktarı yıllar içinde önemli ölçüde değişiklik göstermektedir. Avcılık miktarı en fazla artış gösteren balık türü 2022 yılında bir önceki yıla göre palamut olmakla beraber av miktarı çevreyle ilgili faktörlere ve palamut türünün biyolojisine bağlı olarak değişmektedir. Avlanma miktarı 2022 yılında %60 ile en çok azalan tür Türkiye'de tüketim alışkanlığı bulunmayan, balık unu ve yağı fabrikalarının hammaddesi olan çaçada olmuştur. Çaça'daki bu azalışın sebebi, deniz suyunda parametrelerin değişikliği ile açıklanabilir.

3.2. Tüketim

Türkiye'de 2020 yılında kişi başına su ürünleri tüketimi yıllık 6,7 kg iken dünya ortalaması 22 kg'dır. Tüketim miktarı, tüketim alışkanlığı, su ürünlerinin üretim miktarı ve fiyatı, tüketici alım gücü gibi faktörlerle ilişkilidir. Türkiye'de su ürünleri tüketimi bölgelere göre farklılık göstermekle birlikte, 2022 yılında kişi başı yıllık su ürünleri tüketimi bir önceki yıla göre %12 oranında artışla 7,3 kg olarak belirlenmiştir (Tablo 14).

Tablo 14. Su ürünleri tüketim miktarları

Yıllar	2018	2019	2020	2021	2022
Tüketim (ton)	546.737	514.640	559.932	554.291	622.229
Kişi Başına Tüketim (kg)	6,1	6,3	6,7	6,5	7,3

Kaynak: TÜİK, 2023

3.3. Dış Ticaret

Türkiye, su ürünleri dış ticaretinde net ihracatçı konumunu sürdürmeye devam etmektedir. Son yıllarda su ürünleri yetiştiriciliği üretimi ve işleme teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak Türkiye'nin su ürünleri ihracatında da önemli bir artış görülmüştür. İhracat-ithalat verileri incelendiğinde, 2022 yılında ihracatın, ithalattan miktar olarak 136 bin ton, değer olarak 1 milyar 338 milyon dolar daha fazla olduğu görülmektedir. TÜİK verilerine göre, Türkiye su ürünleri ticareti 2022 yılında bir önceki yıla göre en büyük artışı göstermiş olup, ihracatta %5, ithalatta ise %10 oranında artış kaydedilmiştir. 2022 yılında gerçekleşen 1 milyar 651 milyon dolarlık su ürünleri ihracatı 103 ülkeye yapılmış olup, bu ülkelerin %67'si Avrupa Birliği ülkeleridir.

Tablo 14. Su ürünleri dış ticareti

Yıllar	İhracat		İthalat	
	Miktar (ton)	Değer (\$)	Miktar (ton)	Değer (\$)
2012	74.006	413.917.190	65.384	176.402.894
2013	101.063	568.207.316	67.530	188.068.388
2014	115.381	675.844.523	77.551	198.273.838
2015	121.053	692.220.595	110.761	250.969.660
2016	145.469	790.303.664	82.074	180.753.629
2017	156.681	854.731.829	100.444	230.111.248
2018	177.500	951.793.070	98.315	188.965.220
2019	200.226	1.025.617.723	90.684	189.438.745
2020	192.462	1.020.673.539	80.525	127.415.564
2021	238.732	1.376.291.922	104.708	217.179.174
2022	251.416	1.651.496.218	115.189	312.980.444

Kaynak: TÜİK, 2023

3.3.1. İthalat

Toplam su ürünleri ithalatında en fazla harcama Norveç'ten yapılırken, ithal edilen ürünler yoğunlukla uskumru/kolyoz ve somondur. İthalatın en fazla (%36) gerçekleştiği Fas'tan ise uskumru ve sardalya ithalatı yapılmaktadır.

Tablo 16. Su ürünleri ithalat miktarı (ton)

Ülkeler	2018	2019	2020	2021	2022
Fas	21.436	21.217	21.601	37.391	33.316
Norveç	2.773	19.174	12.073	20.986	24.524
İspanya	6.983	8.719	8.727	10.964	11.969
Seyşeller	5.552	5.254	5.925	13.508	9.383
Malezya	1.006	3	363	4.141	8.237
İzlanda	4.624	6.638	5.930	3.642	5.456
Çin	3.416	4.353	2.892	2.540	3.202
Panama	1.682	542	1.670	568	2.803
Tanzanya	237	194	17	26	2.509
Hindistan	3.151	3.263	2.430	2.760	2.283
Diğer	47.455	21.327	18.897	8.182	11.507
Dünya	98.315	90.684	80.525	104.708	115.189

Kaynak: TÜİK, 2023

3.3.2. İhracat

Türkiye’de 2022 yılında üretilen su ürünleri, dünya genelinde 103 ülkeye ihraç edilmiştir. İhracat miktarı bir önceki yıla göre %5,4’lük artışla 251 bin tona, değeri ise %20 artışla 1.652 milyar dolara yükselmiştir. Su ürünleri ihracatının en fazla yapıldığı ülke %18 ile Rusya’dır ve bunun %76’lık kısmını alabalık ihracatı oluşturmuştur. Su ürünleri ihracat miktarının 2022 yılında %66’sı Avrupa ülkelerine gerçekleştirilmiştir.

Tablo 17. Su ürünleri ihracat miktarı (ton)

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Rusya	10.507	14.728	19.293	22.790	42.082	46.937
İtalya	19.983	20.533	24.308	25.177	27.934	26.797
Yunanistan	7.442	14.155	17.427	18.224	19.157	19.976
Hollanda	21.636	22.045	23.493	20.763	18.834	19.110
İngiltere	9.330	9.509	9.926	10.524	18.157	18.896
Almanya	12.458	10.725	12.254	12.574	13.144	12.381
İspanya	7.992	11.225	11.119	10.182	13.044	11.906
ABD	4.332	5.483	6.529	5.533	7.658	7.081
İsrail	2.841	2.991	3.701	5.325	6.912	6.184
Diğer	60.160	66.106	72.176	61.370	71.810	82.148
Dünya	156.681	177.500	200.226	192.462	238.732	251.416

Kaynak: TÜİK, 2023

4. GENEL DEĞERLENDİRME

Su ürünleri üretimi yoğun olarak Asya, Amerika ve Avrupa’da yapılmaktadır. Avcılık yoluyla yapılan üretim son yıllarda nispeten sabit bir seyir göstermiş olup, su ürünleri avcılığı toplam üretimi 90 milyon ton seviyelerinde seyretmektedir. Yetiştiricilik üretimi ise sürekli olarak artmakta ve tüm gıda ürünleri üretimi içerisinde en hızlı büyümeyi göstermektedir. Dünya su ürünleri üretiminde hem avcılık hem yetiştiricilik alanlarında Çin lider konumda olup, 2021 yılında dünya üretiminin %35’ini

karşlamıştır. Türkiye'nin su ürünleri üretimi de dünya üretimine benzer bir şekilde sürekli artmaya devam etmekte ve toplam üretim içerisinde yetiştiriciliğin payı yükselmektedir. Bu artışta Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından su ürünleri yetiştiriciliğinin geliştirilmesine yönelik yapılan desteklemelerin payı büyüktür. Son yıllarda üretim ve işleme teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak Türkiye'nin su ürünleri ihracatında da önemli bir artış görülmüştür. İhracat-ithalat verileri incelendiğinde, 2022 yılındaki ihracatın, ithalattan miktar olarak 136 bin ton, değer olarak 1 milyar 138 milyon dolar daha fazla olduğu görülmektedir. İhracat değeri 2022 yılında 1,7 milyar dolardan fazladır. Dünya genelinde yapılan bilimsel araştırmalar önümüzdeki yıllarda su ürünlerine olan yatırımların artacağını, 2030 yılında yetiştiricilikten elde edilen su ürünleri miktarının, avcılıkla elde edilen su ürünleri miktarına eşit olacağını ve uzun vadede yetiştiricilik sektörünün avcılık sektörünü geçeceğini göstermektedir. Buna karşın FAO'nun 2022 yılında yayınladığı projeksiyona göre, su ürünleri yetiştiriciliğindeki büyüme hızı, önümüzdeki on yılda (2020-2030) önceki on yıla (2010-2030) oranla yavaşlayarak 2010- 2020'deki %4,2'den %2'ye düşecektir. Bu yavaşlamanın nedenleri arasında çevre düzenlemelerinin daha geniş çapta benimsenmesi ve uygulanması, yoğun üretim uygulamalarıyla bağlantılı suda yaşayan hayvan hastalıklarının artması ve su ürünleri yetiştiriciliğinde verimlilik artışlarının azalması gösterilebilir.

Dünya su ürünleri yetiştiriciliğinde girdilerdeki (yem, enerji ve petrol) maliyet artışının büyümeyi yavaşlatması muhtemeldir. Buna ek olarak, Çin'in avcılık ve yetiştiricilik yoluyla üretimindeki yavaşlamanın, Çin'de fiyatların yükselmesine neden olabileceği ve bunun dünya fiyatlarına yansıtacağı düşünülmektedir. Yüksek yem fiyatlarının, su ürünleri yetiştiriciliğinde tür çeşitliliği üzerinde etkisinin olabileceği ve daha az ve ucuz yem gerektiren veya hiç yem gerektirmeyen türlere doğru bir kayma olabileceği tahmin edilmektedir. Aynı şekilde dünya balık arzında su ürünleri yetiştiriciliğinin daha yüksek bir payı temsil etmesi beklendiğinden, ulusal ve uluslararası balık pazarlarında fiyat oluşumu üzerinde daha güçlü bir etkiye sahip olabileceği belirtilmektedir (FAO, 2022). Türkiye'de su ürünleri yetiştiriciliğine verilen destek çeşitlerinin, destek miktarının ve ihracatın (dış talep) sektörün ihtiyatlı davranarak balık yemini daha önceden temin etmesi gibi faktörlerin, yem maliyetlerindeki artışın fiyat üzerindeki baskısını önlemede etkili olduğu söylenebilir. Ancak önümüzdeki yıllarda, balık yemi fiyatlarındaki artışın bu şekilde devam etmesi durumunda balık yetiştiriciliği sektörünün olumsuz etkileneceği düşünülmektedir.

Su Ürünleri TEPGE 17 Su ürünleri yetiştiriciliğinde, üretimin artırılması ve işletmelerin büyütülmesi amacıyla verilen desteklemelerin, üretimi daha verimli hale getirecek şekilde FCR (yem değerlendirme) oranı ve türlerin yetiştiricilik maliyetlerine göre yeniden düzenlenmesi, iyi tarım uygulamalarına ve izlenebilirlik sağlanmasına yönelik şartların oluşturulması ile yetiştiriciliğin gelişime büyük oranda katkıda bulunacağı öngörülmektedir. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de avlanabilir stok büyüklüğüne ulaşılmıştır ve avcılık yoluyla üretimi artırma imkânı bulunmamaktadır. Avcılık politikaları oluşturulurken denizler ve iç suların her türlü kirlenme ve bozulmadan korunması birinci öncelik olarak göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Su ürünleri, sağlıklı beslenme öğelerinin vazgeçilmezleri arasında yer alan bir besin maddesidir. Özellikle obezite ile mücadelede Dünya Sağlık Örgütü iyi bir hayvansal protein kaynağı olarak balık ve su ürünlerine vurgu yapmaktadır. Ancak kişi başı tüketim verileri incelendiğinde, Türkiye'de su ürünleri tüketim alışkanlığının gelişmemiş ülkelerin dahi gerisinde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda tüketimi artırmaya yönelik yayım çalışmaları yapılması gerekmektedir.

ARTVIN SEKTÖR DURUMU

Hızla artan dünya nüfusuna karşılık, sağlıklı ve ekonomik yönüyle su ürünleri yetiştiriciliği önem kazanmaktadır. Taze ve işlenmiş ürün yelpazesiyle önemli bir ihracat kalemi olan su ürünleri yetiştiriciliği ilde bulunan iç su kaynakları ve barajları ile büyük potansiyel taşımakta olup sektör için merkez olmaya adaydır.

YIL	Avcılık	Yetiştiricilik			TOPLAM
	İçsu	Deniz/İç su			
	Üretim Miktarı (Ton)	Tesis Sayısı (Adet)	Kapasite (Ton/Yıl)	Üretim Miktarı (Ton)	Üretim Miktarı (Ton)
2020	7	39	7.990	6.638	6.645
2021	4	39	7.993	7.212	7.216
2022	1	46	29.476	7.057	7.058
2023	0	43	29.393	14.752	14.752

Kaynak: TÜİK, BSGM